

HUTBE REHBERİ

REHBER KİTAPÇIK

HAZIRLAYAN: ZEKERİYA CEYLAN

HUTBE NEDİR?

Hutbe; cuma günü namazdan önce, bayramlarda ise namazdan sonra, hatibin sünnet üzere minbere çıkıp fıkhi usullere uygun olarak Müminlere emri bil maruf, nehyi anil münker ve nasihatte bulunduğu bir konuşmadır.

Hutbe; Allah’a cc hamd, sena, teşehhüt, Resulüne salat selam; Müminlere vaaz, nasihat ve duadan ibaret olan bir zikirdir.

Hutbe; Hutbenin, şer’î ölçülere uygun, samimi, faydalı ve cemaatin ihtiyacını gözetten bir muhtevaya sahip olması son derece mühimdir. İslâm’ı ve Müslümanları ilgilendirmeyen, sırf boş ve siyasî sözlerden ibaret konuşmalar hutbenin ruhuna, hikmetine ve maksadına aykırıdır. böyle bir hutbe sünnete, hikmete ve irşat vazifesine aykırı olur.

Hutbede konu seçimi de çok önemlidir. Hatip, cemaatin hâlini, ihtiyacını ve içinde bulunduğu şartları dikkate almalıdır. Fakir bir köy halkına yalnız hacdan söz etmek yahut fitne, husumet ve aşiret kavgasının yaşandığı bir yerde bambaşka meseleleri öne çıkarmak, hutbenin irşat ve nasihat gayesine uygun düşmez. Hutbe, insanların en çok ihtiyaç duyduğu dinî ve ahlâkî meseleleri hikmetle hatırlatmalıdır.

CUMA GÜNÜNÜN SÜNNETLERİ

- Gusül abdesti almak
- Güzel koku sürünmek
- Misvak kullanmak (ağız ve diş temizliği)
- Elbiselerinin en güzel ve temizini giymek (İmamın siyah veya beyaz renkli giymesi)
- Camiye erken gitmek

HUTBENİN RÜKNÜ

Hanefi mezhebinde: Hutbenin rüknü zikirdir. (Elhamdülillah, Sübhânallah...vb.) Ancak sünnete uygun hutbe, bununla yetinmeyip hamd, senâ, şehâdet, salavat ve vaazı da ihtiva eder.

Hanefilerde hutbenin tamamının Arapça olması şart görülmemiştir. Hutbenin tamamı ya da sadece vaaz bölümü her dille okunabilir.

HUTBENİN ŞARTLARI

Hanefi:

- Öğle Vakit **girdikten sonra** Cuma namazı ve hutbesini okumak şarttır.
 - *Not: (Hanbeli mezhebin de vakitten evvel okuyup namaz kılınabiliyor, gündüzlerin çok kısa olduğu kış günlerinde, İskandinavya'da bazı Müslümanlar cumalarını vakitten evvel bu hükme göre kılmaktadır.)*
- Cuma hutbesi **namazdan önce**, bayram hutbesi ise **namazdan sonra** okunur.
- Hutbe niyetiyle okumak. Hutbenin, hutbe kastıyla ve Cuma namazına bağlı olarak okunması gerekir; sırf duyuru veya konuşma niyetiyle yapılan bir söz hutbe yerine geçmez.
- Cemaatin bulunması: İmam hariç kendisine Cuma farz olan en az 3 erkeğe okuması. Velew ki sağır olsunlar. (*"Bir kişide olsa yeterlidir"* görüşü de var ancak bu hutbenin sıhhat şartındandır, aynı görüşe göre namaz için en az 3 kişi kesin şarttır.)
- Hutbe ile namaz arasının kesilmemesi. (*Yemek, eve gidip abdest veya gusül alma vb.*)

HUTBENİN HARAMLARI

Hutbenin başlangıç ve bitiş zamanı;

- Hutbe; imamın minbere çıkmak için ayağa kalkmasıyla başlar, kamet bitince biter. Bu ikisi arasına hutbe denir. Hutbeyi sessizce dinlemek bazı kaynaklarda **farz**, bazılarında **vacip** olarak zikredilmiş. Namazda yasak olan her şey, hutbede de yasak ve haramdır. Müezzin olsun cemaat olsun fark etmez. Müezzinin okuduğu ikinci ezan hariç. İkinci ezanı okuma vakti; imamın hutbe için ayağa kalkmasıyla okunur.
(*Kaynak: El-Bahrü'r-râ'ik, Hediye-ül Alaiyye, Redd-ül Muhtar*)

HUTBENİN MEKRUHLARI

- Sünnetlerden birini terk etmek.
- Emri bil maruf, nehyi anil münker olmayan vaaz etmek. Duyuru ve ilan okumak. (*Dünyevi, siyasi, özellikle küfür ehlinin bayramını ve özel günlerini anmak, methetmek ve kutlamak küfür sebebidir şiddetle kaçınmak gerekir.*)
- İmamın, hutbeden önce mihrapta namaz kılması.

- Hutbe esnasında Namaz kılmak. *(Cuma'nın ilk sünneti bitmeden hutbe başlarsa sadece farz ve vacipleri yerine getirilir. Birinci rekâta ise namaz iki rekâta tamamlar. Üçüncü rekâta ise 4 dörde tamamlar.)*
- Kuran'ı kerim okumak.
- Peygamber as ismi şerifi geçince sesli salavat okumak. *(Salavat kalben getirilir, dil ile söylenmez)*
- Zikir çekmek.
- Hapşıranın hamt etmesi yahut başkasının ona dua etmesi. doğru olan, hamdi içinden yapılması. Ona “Yerhamukellah” denmez. *(normal zaman da hapşıranın hamt etmesi sünnet bunu duyanın ona dua etmesi “yerhamükellah” farzdır.)*
- Selam vermek ve selam almak.
- İmamın hutbede dua okurken ellerini kaldırması ve bununla birlikte imamın okuduğu dua 'ya cemaatin ellerini kaldırıp ÂMİN demesi.
- İkinci ezan okunurken cemaatin ezanı tekrar etmesi yahut ezan duasını okuması.
- Hutbede zalim bir devlet başkanını veya başka bir zalimi övmek.
- Cemaati yarararak ileri saflara geçmek. *(Ancak geride yer bulamaz da ön tarafta boşluk varsa ve kimseye eziyet etmeden, rahatsız etmeden öne geçilebilecek ise yahut ileriye geçen imamsa; mekruh değildir.)*

(Kaynak: Haleb-i Sağır, Hediyet-ül Alaiyye, Tahtavi, Damat)

HUTBENİN SÜNNETİ AYKIRI VE SONRADAN ÇIKMIŞ UYGULAMALAR

- Minbere çıkışı veya hutbeyi, sünnette sabit olmayan merasim dua ve zikirleriyle süslemeye çalışmak.
- Her basamakta özel dua okumayı âdet edinmek.
- İkinci hutbe için bir basamak inip sonra tekrar çıkmak.
- İki hutbe arasında otururken dua etmek veya bir şey okumayı âdet hâline getirmek.

(Kaynak: Redd-ül Muhtar, Muğn-il Muhtac)

HATİP ve HUTBEYLE İLGİLİ VACİP VE SÜNNETLER

Vacipler;

- Hatip hadesten ve necasetten arınmış olması

- Avretinin kapalı olması
- Hutbeyi minberde ve ayakta okuması.

Sünnetler;

- Hatibin taharet üzere olması. Avretinin örtülü olması. Hutbeyi ayakta okuması. *(Yaşlılık gibi, özürlerden dolayı oturmakta bir bahis yoktur.) (bu üçü bazı kaynaklarda vacip diye geçer)*
- Hatibin minber yakınında ve cihetinde bulunmak.
- Minbere çıkınca ezan bitene kadar oturması.
- Hutbe esnasında yüzünü cemaate dönmek
- Gizlice Eûzü... okumak. *(Sıkça terk edilen sünnetlerden)*
- Minbere çıktıktan sonra iç ezan bitinceye kadar oturmak.
- İmamın siyah veya beyaz giymesi.
- İki hutbe arasında üç âyet okuyacak kadar oturmak. Ancak bir şey okumamak. *(Şafi mezhebinde bu oturma farzdır.)*
- Hutbeyi okurken sol eliyle bir yere ya da bir Asa' ya tutunmak. *(Sıkça terk edilen sünnetlerden)*
- Cemaatin duyabileceği ve anlayabileceği sesle okumak.
- Allah Teâlâ' ya Hamd ile başlanması. *(Şafi mezhebinde iki hutbede de bu farzdır.)*
- Allah Teâlâ'nın övülmesi, şanının, uluhiyetinin ve rububiyetinin takdir etmek.
- Kelime-i Şehadet getirmek.
- Salâvat getirilmesi. *(Şafi mezhebinde iki hutbede de bu farzdır.)*
- Kuran Kerim'den ayet okumak. *(Şafi mezhebinde iki hutbenin birisinde okumak farzdır.)*
- Her iki hutbede Müminlere takvayı tavsiye etmek. *(Şafi mezhebinde iki hutbede de bu farzdır.)*
- Emri-i bil maruf nehy-i anil münker ilgilendiren konularda vaaz ve nasihat verilmesi.
- İkinci hutbeyi birinci den daha kısık sesle okumak.
- İkinci hutbede; hamt etmek, Peygamber Efendimize salât ve selâm getirmek, âline, ashabına, dört büyük halifenin ve iki amcasının-Hz. Hamza ve Hz. Abbas'ın- isimlerini anarak dua etmek. Müslümanlara dua etmek. *(Şafi mezhebinde ikinci hutbede seslice müminlere dua etmek farzdır. Bu 5 farzı Arapça olarak ve en az 40 kişinin işitmesi de farzdır. Bunun dışındakileri başka bir lisanla yapılmasında bir beis yoktur.)*

(Kaynak: Remli ve Şebamelisi)

- Hutbenin Arapça ve nasihat kısmı ile tamamen uzunluğu ‘Tıvalul mufasssal’ sureleri (Hucurât ile Buruc arasındaki sureler) kadar olması. Bundan uzun olması mekruhtur.
(Kaynak: Haleb-i Sağır, Hediye, Tahtavi, Damat)

HİTABET İÇİN BAZI ÖNERİLER

1. **Hutbe güncel olmalı;** beldedeki Müslümanların gerçek ihtiyaçlarına hitap etmelidir.
2. **Hutbe önceden hazırlanmalı,** birkaç gün önce gözden geçirilmeli ve hatip zihnen o güne hazırlanmalıdır.
3. **Ses tonu tekdüze olmamalı;** yer yer vurgulu, yer yer sakin bir üslup kullanılmalıdır.
4. **Kelimeler açık ve anlaşılır söylenmeli** ne çok hızlı okunmalı ne de bağırılmalıdır.
5. Cemaatin dikkati dağıldığında, **kısa bir duraklama** yapıp sonra daha canlı bir şekilde devam etmek faydalı olur.
6. **Ayet, hadis ve önemli cümleler** daha ciddi ve vakarlı bir tonla okunmalı, ardından kısa bir ara verilmelidir.
7. Hutbeyi çabuk bitirmek için **hızlı okumaya çalışılmamalıdır;** asıl olan anlaşılır ve tesirli okumaktır.
8. Hatip, **sözlerine hâkim olmalı,** kişi ve olayların tesiriyle ölçüsüz konuşmamalıdır.
9. Hutbede **belirli şahıslar hedef alınmamalı,** kırıcı ve minber edebine aykırı ifadelerden uzak durulmalıdır.
10. Mihrap, kürsü ve minberin **emanet olduğu** unutulmamalı; bu makamların vakarına uygun hareket edilmelidir.
11. **Yaşanmayan söz tesir etmez;** hatip, anlattığını önce kendi hayatında taşımaya gayret etmelidir.
12. Hutbeler **birleştirici, yapıcı ve hikmetli** olmalı; tefrikaya, ırkçılığa, asabiyete ve ayrıştırıcı söylemlere yer verilmemelidir.
13. Farklı mezheplerden Müslümanların bulunduğu yerlerde, **ihtilaflı meselelerde dikkatli ve kuşatıcı bir dil** kullanılmalıdır.

ŞAFİ MEZHEBİNE GÖRE CUMA HUTBENİN FARZLARI VE ŞARTLARI:

Farzlar (Rükünler);

- Her iki hutbede Allah’a hamt etmek
- Her iki hutbede Salavat getirmek

- Her iki hutbede
- Takvayı tavsiye etmek
- İki hutbenin birinde en az bir ayet okumak
- İkinci hutbede müminlere dua etme

Şartlar;

- Farzların hepsi Arapça olmalı
- Öğle namazı vakti içinde olmalı
- İki hutbe ayakta okunmalı (özürlü olan müstesna)
- İki hutbe arasında en az bir tesbih miktarı oturulmalı
- En az kendisine Cuma farz olmuş 40 kişi hutbeyi duymalı (anlaması şart değil)
- Rükünler peş peşe olmalı
- Hades ve necasetten temiz olunmalı
- Setri avret olmalı
- İki hutbede namazdan önce olmalı

(Kaynak: Kuduri, Tahtavi, Minhac-i Talibin, Muğn-il Muhtac

